

Az eredmények összefoglalása

A kutatás központi kérdése a megcélzott társadalmi-foglalkozási csoport szakmai pályafutása, karrierje volt, amelyről kérdőíves megkérdezéssel gyűjtöttünk információkat. A vizsgálat alapsokaságát a neveléstudomány területén kandidátusi vagy tudomány doktora (MTA doktora) fokozattal rendelkezők alkották, az adatfelvétel a tervek szerint a teljes körre – az 1999-es állapotnak megfelelően - 258 főre terjedt ki (végül is 184 értékelhető interjú valósult meg). A vizsgálat tehát nemcsak az aktív keresőkre vonatkozott, hanem a fokozattal rendelkezők egészére. Tudatosan választottuk ezt a megoldást, hiszen a tudomány és a felsőoktatás világában tevékenykedők esetében nincs döntő jelentősége a hivatalos nyugdíjkorhatárnak vagy a jogi értelemben vett nyugdíjazásnak a szakmai aktivitást illetően. A pályafutást szélesen értelmeztük, tehát adatokat gyűjtöttünk az előzményekről, az iskolai útról, a tanulmányokról, a pályaválasztás és a fokozatszerzés kérdéséről. A szakmai karriert a maga teljességében kívántuk áttekinteni, tehát a teljes pályafutásra rákérdeztünk. Kiemelten foglalkoztunk az oktató és a kutatói munkával és a publikációs, valamint a szakmai közéleti tevékenységgel, továbbá a jövőre vonatkozó tervekkel. Mindezen témák nemzetközi vonatkozásaira is kitértünk. Külön témakör volt a társadalmi mobilitás vizsgálata, amit a kibocsátó család iskolai végzettségi és foglalkozási adataival jártunk körül. Vizsgálatunk talán legfontosabb eleme a vélemények feltárása volt a tudományos minősítés rendszeréről, a kutatási alapok elosztásának módjáról, a publikálási lehetőségekről, a neveléstudomány és a neveléstudósok specifikumairól.

A vizsgálat aktualitását az adta, hogy olyan időpontban került rá sor, amikor végleg lezárult a tudományos minősítés korábbi rendszere és éppen elkezdődött az új – PhD típusú - rendszerben végzetek megjelenése a pályán. A kutatás eredményei alapján kibontakozik egy szakma elitjének „társadalomrajza”, a sok szempontból meglehetősen homogén csoport belső heterogenitása. Ami összeköti a csoportot, az a tanári pályához és a kutatáshoz való igen erős kötődés. Ennek jele a korai pályaválasztás és a szándék folyamatos erősödése a tanulmányok során, továbbá a mély családi hagyomány jelenléte, a pedagógus dinasztiák kimutatható valósága. Meglehetősen homogén a csoport abból a szempontból is, hogy tagjai középkorú vagy annál idősebb korokra döntő többségükben az oktatásban - főleg a felsőoktatásban - és a kutatásban dolgoznak, konkrét tevékenységük is ilyen jellegű. (3/4 részük oktat, 80%-uk kutat, függetlenül munkajogi státuszától. Ez a kötődés az akadémiai típusú munkához példátlan más tudományágak minősítettjei körében.)

A heterogenitás máshol keresendő. Először is abban, hogy a munkahelyi pályafutás íve kétféle alakzatot látszik követni. Az egyik a közoktatásban kezdődő pálya, sokszor általános iskolában, nem ritkán tanítói oklevél birtokában. Ezt követi a munka melletti továbbtanulás, a tanári képesítés megszerzése, esetleg még további diplomáké is, majd iskolaigazgatói kinevezés, amely egyszer elevezet az aspirantúrához, a kandidátúrához, végül a kutatói-felsőoktatási tanári léthez. A másik, kevésbé gyakori út közvetlenebbül kapcsolódik az akadémiai pályához, hosszabb közoktatási szolgálat nélkül. A kettősség megtalálható az oktatott tantárgyakban és a kutatási témákban is. Az egyik markáns csoport neveléseméletet, neveléstörténetet és más elméletibb tantárgyakat tanít, ilyen témákat kutat. A módszertan jelenti a másik irányultságot. Kettéválni látszik a csoport sikeresebbekre és kevésbé sikeresekre. Előbbiek - nem kevesen - eljutottak az egyetemi-kutatóintézeti karrier csúcsaira, sokat publikálnak, aktívak a szakmai közéletben és sokféle ambiciózus tervük van a jövőre nézve. A kevésbé sikeresek a közoktatásból mentek nyugdíjba, vagy pedig viszonylag alacsonyabb egyetemi-főiskolai beosztásokig sikerült eljutniuk.

A kutatás eredményi alapján árnyaltabb képet alkothatunk a hazai pedagógusképzés, a pedagógusképző intézmények meghatározó szakmai stábjáról, a résztvevők tevékenységéről, néhány fontos kérdéssel alkotott véleményéről.